

Minamoto-no Joritomo postupne vyvraždil všetkých svojich bratov a ostatné osobnosti rodu Minamoto a jeho dvaja synovia nezdedili vodcovské schopnosti. Formálne síce získali titul druhého a tretieho šóguna, ale vzápätí sa obaja stali obeťou úkladov. Na pozadí týchto činov bol rod Hódžó, z ktorého pochádzala ich matka Masako. Masako s bratom, ktorého meno bolo Hódžó Jošitoki, bez váhania odstraňovali každého, kto im stál v ceste k moci. Jošitoki sa zmocnil vedenia dvoch najdôležitejších inštitúcií kamakurskej vlády a vyhlásil sa za „šógunovho regenta“ šikken. Vlastná šógunská funkcia sa stala tak bezvýznamná, že ju ponúkli najprv cisárskemu princovi a potom do rodu Fudžiwara. Titul *šikken*, šógunov regent, sa potom naďalej dedil v rode Hódžó.

Medzitým sa v Japonsku uhost'uje nový buddhistický smer z Číny – čchan, v japonskej výslovnosti zen. Mních Eisai sa vracia z Číny r. 1191 a zakladá zenovú školu rinzai. 1199 zakladá prvý zenový kláštor Džufukudži v Kamakure, pod patronátom Hódžó Masako. 1202 zakladá kláštor Kennindži v Kjóte.

Pamätník (č. pamětník) heianských čias, významný literát Fudžiwara-no Teika, si okolo r. 1220 už len narieka za zašlými heianskými časmi. Skladá slávne verše, ktorých zmysel znie „Pozri, už nieto ani sakúr ani pestrých listov. Len trstená chyža v jesennom stmievaní“. Nostalgia za starými časmi bola módna už aj vo vrcholnom Heiane, ako sme videli, podobne ako sa vtedy rozšíril aj motív opustenej roztúženej ženy. Ale realita počiatku 13. storočia bola už iná. Fudžiwara-no Teika starostlivo robí kópie starých heianských literárnych diel, v snahe udržať pri živote starú heianskú tradíciu kvalitných krásnych rukopisov a malieb. Z heianského obdobia sa zachovali zvitkové obrazy zobrazujúce heianské literárne diela. Vďaka Teikovým odpisom sa nám zachovali mnohé literárne diela, ktoré by boli zrejme inak nenávratne stratené.

R. 1221 došlo k tzv. vzbure Džókjú. Viedol ju excisár Go-Toba, ktorý sa pokúsil o likvidáciu kamakurskej vlády. Vyhlásil ťaženie proti Hódžó Jošitokimu, dúfajúc, že sa k nemu pridajú aj nespokojné vojenské rody. Vojenské rody sa však rýchlo zomkli okolo Hódžóovcov, vnútorné rozpory ustúpili rozhodnej jednote a spoločným záujmom. Napokon bolo Go-Tobovo vojsko porazené 10násobnou presilou samurajských vojsk. Nevydarená vzbura potvrdila, že dvor nie je schopný sám vzdorovať novému režimu a že nemôže počítať ani so širšou podporou zo strany vojenskej šľachty.

Poučení touto vzburou si Hódžóovci pre istotu vybudovali stále sídlo aj v Kjóte, a to v Rokuhare, bývalej rezidencii Tairovcov. Excisár Go-Toba bol poslaný do vyhnanstva a jeho pozemkový majetok bol zabavený. Rokuhara sa stala stálym vojenským veliteľstvom, ktorého úlohou bolo dozeráť na hlavné mesto.

Medzitým, roku 1227 sa vracia z Číny mních Dógen a prináša do Japonska druhý zenový smer - školu sótó, ktorej centrom sa stal jeho kláštor ďaleko v horách SZ od Kjóta - Eiheidži.

Vojenská vláda postupne posilňuje **dualizmus cisárskej a vojenskej administratívy** na celom území krajiny. V provinciách sú dosadzovaní **hajtmani** (*šugo*) a na panstvách **šóen vojenski správcovia** (*džitó*), ktorí si postupom času vymáhajú až polovicu z výnosu, ktorý predtým patril pôvodnej štruktúre majiteľov cez patróna a najvyššieho patróna.

Rozvoj **remesiel a obchodu** podnietil vznik miest v lokalitách, kde sa pravidelne konali trhy. Časť obchodníkov a roľníkov sa vyformovala z niekdajšej vrstvy **opovrhnutého ľudu**, a táto **stigma** na týchto dvoch prvkoch japonskej spoločnosti pretrvávala **celé stáročia**. V spoločenskej štruktúre sa objavujú aj cechy – za, organizované skupiny hercov, hudobníkov a rozprávačov, ktorí sa utiekali pod ochranu miestnych mocipánov, kláštorov a svätýň, kde sa venovali organizovaniu pravidelných vystúpení pri príležitosti rozličných výročných sviatkov. Medzi **rozprávačmi** sa formujú základy neskoršieho klasického **Príbehu rodu Taira**, ktorý po krajine roznášali slepi mnísi s lutnou biwa, pravdepodobne priami pokračovatelia starovekých slepých mníchov, ktorí kedysi prišli z Číny na Kjúšú. Jednotlivé epizódy bojov sa formovali ako ľudové legendy, hlavne príbehy o **Jošicunem** a o osude cisárovnej **Kenreimon**

- Tokuko, dcére Taira-no Kijomoriho, matke malého cisára **Antokua**, ktorý sa utopil v bitke pri Dannoure. Táto ústna slovesnosť vznikala v prostredí mocenských bojov, keď si kamakurská vláda vedená regentami (*šikken*) z rodu Hódžó presadzovala svoje právo na rozhodovanie v rámci celého Japonska aj za cenu vyhladenia celých opozičných rodov.

Mongolská hrozba

Šógunátnym zriadením však od r. **1266** začala otriasať hrozba z pevniny, ktorá dovtedy ovládla takmer celú Euráziu, zasiahnuc až na Moravu a do Uhorska. Boli to Mongoli.

Prvým zjednotiteľom Mongolov na území ich pravlasti – dnešného Mongolska – bol schopný vojvodca a nemilosrdný dobyvateľ Čingis-chán (v modernom mongolskom pravopise azbukou „Čingis chaan“). Jeho vnukom bol Kubilaj(Kublaj)-chán (v modernom mongolskom pravopise azbukou „Chubilaj chaan“ - výslovnosť [Chov'lä chán]).

Mongoli dobyli severočínske kráľovstvá a **napokon** aj zvyšok dynastie **Sung** na juhu Číny, nastoliac nové čínske obdobie Jüan. Na dvore Chubilaj chaana slúžil 17 rokov aj kupec Marco Polo z Benátok, ktorý potom priniesol do Európy zvesti o Japonsku: Japonsko sa totiž práve počas pôsobenia Marca Pola u Chubilaj chaana stalo predmetom ďalších chánových koristníckych chůťok.

Chán Chubilaj poslal do Japonska **niekoľkokrát** svoje požiadavky s hrozbou **útoku**. Cisársky dvor uvažoval o **prijatí** chánových podmienok, ale kamakurská vláda ich rozhodne **odmietla**. To viedlo k dvom **gigantickým** výpravám proti Japonsku, s prestávkou **siedmich** rokov: roku 1274 a potom 1281. O veľkosti loďstva Mongolov, v ktorom boli prevažne **kórejské a čínske** lode, a o priebehu bojov sa dozvedáme z Análov ríše Juan (Jüan-š) a kórejských Dejinách Korjo (Korjo-sa), čo bol nový názov Kórey po tom, čo **Sillu** nahradila nová ríša **Korjo**. Takisto o nich hovoria čiastočne aj **japonské** pramene. Podľa nich obidva útoky pomohli zmariť **mohutné búrky** (1274 išlo o koncoletný **tajfún**, 1281 o **nečakanú jesennú búrku**), ktoré Japonci nazvali kamikaze, božský vietor, pretože verili, že japonské božstvá kami pomohli zachrániť krajinu pred mongolským dobytím.

Následkom týchto udalostí potom Marco Polo priniesol do Európy zmienky o týchto útokoch a v Európe sa šíril názov Japonska v podobe, ako v Číne nazývali Japonsko vo vtedajšej čínskej výslovnosti - Ž-penguo – zachytený v podobe vtedajšieho benátskeho pravopisu ako Xipangu (písmeno „x“ v benátskom pravopise označovalo **hlásku ž**, ktorá sa v iných talianskych nárečiach nevyskytovala). Z tejto podoby pramena európske názvy Giappone, Japon, Japan, a cez nemecké čítanie Japan potom na konci 19. storočia prenikla aj do češtiny a slovenčiny výslovnosť s J, teda Japonsko.

Mongolským ohrozením sa kamakurská vláda dostala do zložitej situácie, ktorá viedla k **nespokojnosti** medzi **dôležitými samurajskými rodmi**. Funkcia vojenských správcov totiž nemohla dlhodobo uspokojiť ich nároky, pretože teoreticky umožňovala len podiel na príjmoch z pozemkového majetku **dvorskej** šľachty. V snahe privlastniť si väčší podiel, si vojenski správcovia často vynucovali rozličnými spôsobmi **odovzdanie** statku za fixnú rentu či **rozdelenie** statku medzi **pôvodného** majiteľa a **nového vojenského majiteľa**. Takáto zvoľa vojenských správcov sa často stávala dôvodom k **st'ážnostiam** u kamakurskej vlády.

Snaha zbohatnúť bola u nižšej vojenskej šľachty komplikovaná taktiež **dedičským** právom, ktoré priznávalo dedičský podiel aj **manželke** a **deťom** vedľajších manželiek a konkubín, čo bolo príčinou **nadmerného delenia** rodových majetkov. Takisto **služba**, ktorou boli vazali šógunátu povinní, vyčerpávala ich hospodárske možnosti.

Táto priam **katastrofálna** situácia nižšej vojenskej šľachty bola dovřená tým, že na rozdiel od domácich vojen, kedy víťazi rozďávali ako odmenu majetky porazených nepriateľov, bolo odrazenie mongolských vpádov víťazstvom **BEZ** vojenskej koristi. Šógunátna vláda **nemala** prostriedky, ktorými by vynahradila vazalom ich obetavosť a materiálne straty v priebehu

niekoľkých desaťročí bojovej pohotovosti v dobách mongolskej hrozby. Roku 1294 jej preto neostalo iné len prehlásiť, že za účasť na obrane proti Mongolom sa odteraz nijaké odmeny **nebudú poskytovať**. Toto bolo závažným narušením vzťahu medzi šógunátom a vazalmi, v ktorom sa „go-on“, tj milostivé dobrodinie“ a hókó „plnenie záväzku“ považovali za nerolučne späté hodnoty. Súdržnosť vojenskej vrstvy začala dostávať vážne trhliny.

Mimoriadna situácia v dôsledku dlhodobého mongolského ohrozenia posilnila despotickú vládu Hódžóovcov. Ústredné šógunátne inštitúcie stratili význam a rozhodovanie sa prenieslo do súkromných porád v rodovej rezidencii Hódžóovcov. S odvolaním na mongolské nebezpečenstvo obsadili Hódžóovci tiež funkcie hajtmanov vo všetkých strategicky dôležitých provinciách. Tento postup viedol k otvorenému nepriateľstvu a rozporom medzi regentským rodom a inými mocnými samurajskými rodmi.

V tejto kríze sa aktivovala činnosť ozbrojených skupín, ktoré nepodliehali nijakému vedeniu a stávali sa vlastne **zbojníckymi tlupami** (akutó).

V takejto situácii nastupuje r. 1318 v Kjóte na trón cisár Go-Daigo, ktorý bol rozhodnutý zostať na tróne a **nestať sa excisárom**. Cisár sa niekoľkokrát pokúsil o povstanie proti kamakurskej vláde. Pri prezradení jedného jeho plánu ho vojenská vláda poslala do vyhnanstva na ostrovy Oki ((MAPA), hnutie odporu proti kamakurskej vláde však už pokračovalo aj bez priameho cisárovho zasahovania a protesty sa šírili. R. 1333 sa Go-Daigovi podarilo z Oki **utiecť** a vylodiť sa na Honšú. Vojsko, ktoré proti nemu poslal šógunát, nečakane **obrátilo zbrane** a v Kjóte obsadilo Rokuharu, kde **zosadilo oboch miestodržiteľov** kamakurskej vlády. Tomuto vojsku velil Ašikaga Takaudži. Po obsadení Kjóta sa proti Kamakure vybralo vojsko, vedené vojvodcom m. Nitta Jošisada, a dobylo Kamakuru, kde posledné stovky hódžóovskej strany spáchali samovraždu.

Záver kamakurského obdobia

V lete 1333 sa tak uzavrelo obdobie kamakurského šógunátu. Cisár Go-Daigo znovu nastúpil na trón a horlivo sa pustil do úsilia obnoviť autoritu cisárskej vlády v Kjóte. V japonskej historiografii sa v tejto situácii používa termín „**reštaurácia**“ v zmysle obnovenia, znovunastolenia pôvodného stavu. Ide o vyjadrenie situácie, keď po období oslabenia cisárskej moci dôjde k pokusu znova ju etablovať, doslova „zreštaurovať“. Pokus cisára Go-Daiga dostal podľa novej éry názov reštaurácia Kemmu.

Go-Daigo hľadal vzor v heianských cisároch Daigo a Murakami, ktorým sa nakrátko podarilo zbaviť cisársky trón fudžiwarovských regentov a riadiť záležitosti podľa svojich predstáv. Go-Daigovo úsilie sa opieralo o filozofické prúdy zo sungskej Číny (dynastia Sung predchádzala mongolskému obdobiu Jüan); hlavnou sungskou tézou, o ktorú sa opieral, bol **konfuciánsky princíp lojality voči panovníkovi**. Zreorganizovala sa vládna štruktúra, ktorá bola rozdelená do 4 inštitúcií alebo kancelárií. V provinčnej správe bol zachovaný dualizmus **civilných guvernérov a vojenských hajtmanov**.

Go-Daigova predstava, že tradičná autorita cisára je taká silná, že sa stane trvalým pojítkom rôznorodých síl, sa ukázala iluzórna. Nové nariadenia, ktoré Kemmuská reštaurácia zavádzala, rozduchali nespokojnosť vo všetkých vrstvách spoločnosti a rýchlo viedla k **zániku** tohto pokusu.

Za tohto stavu rastúcej nedôvery voči cisárskej vláde znova vystúpil bojovník Ašikaga Takaudži. R. 1335 obsadil **Kamakuru** a potom sa obrátil proti **Kjótu**. Vypukla nová domáca vojna, ktorá v krátkej dobe pochovala (pohrbila) všetky nádeje panovníckeho rodu a dvorskej šľachty na obnovu centralizovanej monarchie. Ašikaga Takaudžimu sa napokon podarilo dobyť Kjóto. Ako víťaz zosadil Go-Daiga a dosadil na trón cisára z druhej, **súperiacej** línie cisárskeho rodu. Tento nový cisár bol len bábkou (loutkou) v rukách Takaudžiho, ktorý

založil novú vojenskú vládu a o dva roky neskôr prijal formálne z rúk nového cisára titul **šóguna** (bolo to r. **1336**).

Súčasne s tým, ako došlo k tejto významnej zmene vo vojenskej vrstve spoločnosti – nastoleniu nového šógunátu, došlo aj k dôležitej zmene v **cisárskej dynastii**. Cisár Go-Daigo, ktorého Ašikaga Takaudži zosadil, sa totiž **nevzdal** svojho cisárskeho titulu. Ušiel z Kjóta spolu s najvernejšími členmi dvora a vojenskej šľachty a usadil sa v kraji zvanom **Jošino**, v horách na juh od Jamata ((MAPA). Keďže si z Kjóta odniesol aj Trojicu božských pokladov, považoval sa za jediného právoplatného cisára. Jeho dvor sa nazýva „Južný dvor“.

Takto došlo v japonskej cisárskej dynastii k pozoruhodnému rozštiepeniu, schizme, ktorá trvala **54 rokov** a nazýva sa Obdobie Severného a Južného dvora – Nanbokučó.

Kultúra obdobia kamakura

Kultúra cisárskeho dvora, ktorá dosiahla svoj vrchol v heianskom období, pomaly prežívala v chátrajúcom Kjóte. Tu pokračovala tradícia **cisárskych básnických antológií** a esejistických **črt**.

Vojenská šľachta však mala značne odlišné kultúrne aj duchovné potreby. Ešte počas obdobia kamakura sa formujú prvé verzie **Príbehu rodu Taira** a vo výtvarnom žánri **emakimono** sa objavujú súveké témy ako Príbeh o nepokojoch Heidži (Heidži monogatari emaki) či O vpáde Mongolov slovom i obrazom (Móko šurai ekotoba).

Boje vnášali do života vojenskej šľachty aj vidieckeho obyvateľstva neustálu neistotu, čoho prirodzenou reakciou bolo hľadanie duchovnej útechy. Toto hľadanie sa prejavilo vo významných zmenách v rámci buddhizmu a vo vzniku nových siekt či smerov. Príznačné pritom bolo, že pokiaľ niektorý smer neuspel v Kjóte, obrátil sa do Kamakury, a tým sa dvojcentrálnosť Japonska prejavila aj v duchovnej oblasti.

Ešte v období heian, hlavne k jeho záveru, išlo o **amidizmus**, kult západného Buddha Amitábhu, ktorý sľuboval spásu všetkým a zjednodušenie cesty k nej – prostým **NENBUCU** čiže odriekaním Amitábhovo mena. Takto bola prvýkrát v dejinách japonského myslenia formulovaná myšlienka rovnosti ľudí. Hónen zakladá smer Čistej krajiny (**Džódo-šú**), jeho žiak Šinran rozvíja učenie svojho majstra a zakladá Pravú sektu Čistej krajiny (**Džódo-šin-šú**), neskôr nazývanú aj **Ikkó-šú**. Tretiu odnož tohto smeru založil Ippen ako smer **Džišú** (Sekta času).

Amidické sekty nenbucu priťahovali hlavne **najchudobnejších**, kým **vojenská šľachta** preferovala **zen**. Tento buddhistický smer kládol zvláštny dôraz na **meditáciu**, ktorá síce bola neoddeliteľnou súčasťou pôvodného učenia historického Buddha v Indii, ale v odnožiach, ktoré sa dostali po dlhých storočiach do Japonska, nebola meditácia najnápadnejším znakom a bola skôr v úzadí. Eisai v smere **rinzai** a Dógen v smere **sótó** priniesli do Japonska nové meditačné metódy, ktoré mali viesť k pravému a pôvodnému buddhistickému **prebudeniu**, v novej zenovej terminológii nazývanému japonským slovom „**satori**“.

A napokon Ničiren bol zakladateľom smeru Lotosového sútra, **Hokke-šú**, značne radikálneho buddhistického smeru. Ničirenovo Hokkešú hlásalo angažovanie sa v politickom živote a odriekanie názvu buddhistického spisu **Mjóhó-rengé-kjó**, Sútram o lotose pravého Zákona, v sanskrte Saddharma-pundaríka-sútram („*sútra(m)*“ (v sanskrte stredný rod) je buddh. žáner, ktorý je štylizovaným zápisom Buddhovej kázne; jap. *kjó* „klasický spis“).

Na druhej strane sa prejavil aj nový prúd v rámci šintó, ktorý sledoval očistenie od miešania šintó a buddhizmu. Tento smer sa nazýva **Ise-šintó**, pretože súvisí s Veľsvätyňou bohyne Amaterasu v Ise.

V architektúre buddhistických kláštorov sa začal presadzovať nový prvok, **šariden**, ktorý vlastne typologicky zodpovedá pagode v iných budd. kláštoroch. Pagoda je pamätník

s relikviou, takisto aj šariden obsahuje relikviu (zo sanskrt. „*šaríra(m)*“ = telo), len nie je taký vysoký.

Nadalej sa rozvíja aj sochárstvo, zobrazujúce popri rozličných buddhistických božstvách aj osobnosti z radov buddhistických mníchov. V Kamakure sa od r. 1252 odlievala obrovská socha Buddhu, ktorá mala byť dôstojným náprotivkom Veľkého buddhu v Tódaidži v Nare. ((FOTO kamakura daibucu). Budova Buddhovej siene však bola zničená vlnou cunami r. 1498 a odvtedy ostáva táto socha pod holým nebom.

Významným prínosom zenového buddhizmu bol aj rozvoj kultúry pitia čaju. V **čínskych** čchanových kláštoroch sa pitie čaju odvodzovalo od **Bódhidharmu**, indického mnícha z 5. storočia, ktorý meditačný smer priniesol do Číny. Bódhidharmah považoval čínsky čaj za veľmi účinný prostriedok na posilnenie ducha pri dlhých nočných meditáciách. V časoch, keď japonskí mnísi Eisai a Dógen boli v Číne, sa v tamjších kláštoroch už obradne pripravoval mletý zelený čaj **mačča** šľahaním v horúcej vode, a tento rituál priniesli títo mnísi potom aj do Japonska. Tam sa spočiatku tradoval len v zenových kláštoroch, ale postupne sa šírila aj medzi vládnuce vrstvy a v neskorších storočiach potom aj medzi **boháčov**, ktorí si vzácny drahý mačča mohli dovoliť. Ruka v ruke s pitím našľahaného mletého čaju ide aj výroba špeciálnych širokých misiek na jeho prípravu, ktorých tmavá farba má zvýrazňovať výraznosť jasnozelenej farby mačča. Výroba keramiky takýchto misiek sa zo sungskej Číny dostala do Japonska a úspešne sa tam udomácnila. Hlavným strediskom takejto keramiky bola lokalita Seto, ktorá je jedným z významných keramikárskych centier dodnes.

Obdobie muromači – prvá fáza: Severný a Južný dvor

Videli sme teda, ako došlo k pádu **kamakurskej** vojenskej vlády, ktorá sa začala ako šógunát **Minamotovcov** a skončila sa ako zväčša šógunských regentov **šikken** z rodu **Hódžó**. Po neúspešnom pokuse cisára **Go-Daiga** o znovunastolenie cisárskej moci došlo k cisárskej **schizme** – obdobiu Severného a Južného dvora, a **Ašikaga Takaudži** sa dal menovať **šógunom** od cisára, ktorého **sám** dosadil na trón potom, čo z neho zosadil Go-Daiga.

Vznik nového šógunátu na čele s rodom Ašikaga bol počiatočnou fázou takmer nepretržitého sledu **rozbrojov a domácich vojen**, ktorý potom trval tri storočia a ukončil sa až roku 1600. V ekonomickej sfére je dôležitý **rozvoj** poľnohospodárstva a postupný **zánik** panstiev šóen. Štruktúra šóenov bola neustále nabúravaná už od obdobia kamakura. Vojenská správcovia zneužívali svoje postavenie a privlastňovali si čoraz väčší podiel na zisku. Mnohí patróni napokon dávali prednosť vynútenej dohode o odstúpenie svojho majetku provinčnému hajtmanovi za fixnú rentu.

Túto zmenu na vidieku podnecovala **d'alšia**, a to upevňovanie dedinskej (vesnickej) **občiny**. Roľníci a majitelia polí sa začali schádzať na zhromaždeniach a ich rozhodnutia začali platiť ako **záväzné pravidlá**, ktorých dodržiavanie sa prísne vyžadovalo. Vznik dedinskej občiny spočíval v tom, že prekonávala bývalé neorganické roztrieštenie dediny, spôsobené poddanskou podriadenosťou roľníkov rôznym šóenom, ktorých dvorce ležali v katastri obce.

Vojenská šľachta sa v 14. storočí stala dominantnou zložkou vládnuceho kruhu, ale ašikagovskému šógunátu sa len veľmi ťažko darilo udržiavať jej jednotu. **Rozpad** vojenskej vrstvy na **súperiace miestne** skupiny, ku ktorému došlo v muromačskom období, sa nevyhnutne dostával do rozporu s **integračnou** funkciou šógunátu. K tomu sa pridávala **cisárska schizma** Severného a Južného dvora, a Ašikaga Takaudži len ťažko zvládal manévrovať medzi rozličnými znepriatelenými stranami vtedajšieho Japonska. Navyše, rozpadom sústavy šóenov strácal cisársky rod aj dvorská šľachta zdroje príjmov, čo spôsobovalo nezadržateľný pokles ich životnej úrovne, a tým ostávali **závislí na šógunáte**. Ako sa však aj **šógunát** dostával do finančnej tiesne, dochádzalo k úpadku dvorských ceremónií aj celého dvorského života a veľa tradičnej šľachty **opúšťalo Kjóto**.

Až vláda tretieho šóguna menom Ašikaga Jošimicu bola úspešnejšia.